

تهافت رویه قضایی محاکم کیفری استان تهران در خصوص اعتبار رأی وحدت رویه شماره ۶۳۳

سیدمهدی کاظمی *

به موجب رأی وحدت رویه شماره ۶۳۳ هیأت عمومی دیوان عالی کشور مورخ ۱۳۷۸/۰۲/۱۴، امتناع زوج از پرداخت نفقه زوجه‌ای که در حق حبس به سر می‌برد، دارای وصف کیفری نیست. به عبارت دیگر، برای تحقق بزه ترک انفاق، احراز تمکین زوجه شرط است و مشروع یا نامشروع بودن عدم تمکین تأثیری در تحقق جرم ندارد. با تصویب قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱، تبصره ماده ۵۳ این قانون، خودداری از پرداخت نفقه زوجه‌ای را که قانوناً مجاز به عدم تمکین است موجب تحقق بزه ترک انفاق دانسته. بنابراین، ظاهراً تبصره اخیرالتصویب با رأی وحدت رویه شماره ۶۳۳ مغایر است که رویه قضایی محاکم کیفری استان تهران در خصوص نسخ یا عدم نسخ رأی وحدت رویه مزبور، آراء متفاوتی صادر نموده‌اند. در ذیل به برخی از این آراء اشاره می‌شود:

الف. آراییی که با اعتقاد به نسخ رأی وحدت رویه، حکم به محکومیت زوج صادر کرده‌اند:

۱. دادنامه شماره ۱۷۳۷۰۲۲۴۲۰۹۹۷۰۹۲۰ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۹ صادره از شعبه ۴۲ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، به استناد تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ و با تصریح به نسخ رأی وحدت رویه شماره ۶۳۳، تجدیدنظرخواهی زوج را مردود دانسته است.^۱

* کارشناس ارشد حقوق خانواده از پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی و کارآموز قضایی

seyedbox@gmail.com

۱. «در خصوص تجدیدنظرخواهی آقای م.ت. با وکالت آقایان ع.ش. و م.ف. به طرفیت تجدیدنظرخوانده خانم م.الف. نسبت به دادنامه ۱۱۹۵-۹۲/۱۰/۳۰ صادره از شعبه ۱۱۳۱ دادگاه عمومی جزایی تهران که

۲. شعبه ۳۶ دیوان عالی کشور در دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۹۲۵۱۰۲۲۴۷ مورخ ۱۳۹۳/۰۷/۲۹، اعاده دادرسی زوج نسبت به محکومیت به بزه ترک انفاق را به استناد تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده نپذیرفته است.^۱

ب. آرایبی که با اعتقاد به اعتبار رأی وحدت‌رویه مزبور، عدم تمکین زوجه به استناد حق حبس را موجب تحقق جرم ترک انفاق نمی‌داند:

۱. دادنامه شماره ۹۲۰۹۹۷۰۲۲۵۰۰۱۴۵۴ مورخ ۱۳۹۲/۱۱/۱۲ صادره از شعبه ۱۱۷۷ دادگاه عمومی جزایی تهران، به استناد رأی وحدت‌رویه شماره ۶۳۳ هیأت عمومی دیوان عالی کشور و با تصریح به اینکه رأی مزبور مغایرتی با تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده ندارد، حکم به برائت زوج از اتهام ترک انفاق صادر نموده است.^۲

به‌موجب آن تجدیدنظرخواه به‌خاطر ترک نفقه زوجه به تحمل شش ماه حبس تعزیری محکوم شده است، با توجه به اینکه مطابق تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده مصوب ۹۱/۱۲/۹ چنانچه زوجه به‌موجب قانون مجاز به عدم تمکین باشد که در مانحن‌فیه از اختیار مندرج در ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی استفاده نموده است امتناع از پرداخت نفقه موجب تعقیب کیفری زوج خواهد بود که با تصویب قانون مزبور رأی وحدت‌رویه شماره ۶۳۳-۱۳۷۸/۲/۱۴ هیأت عمومی دیوان عالی کشور نسخ گردیده است، لذا تجدیدنظرخواهی انطباقی با جهات تجدیدنظر مندرج در ماده ۲۴۰ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری نداشته مستنداً به بند الف ماده ۲۵۷ قانون مارالذکر اعتراض را مردود دانسته چون متهم فاقد سابقه کیفری است دادگاه شش ماه حبس او را به پنج میلیون ریال جزای نقدی در حق صندوق دولت تبدیل می‌نماید و مستنداً به تبصره ۲ ماده ۲۲ قانون اصلاح تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب دادنامه معترض‌عنه را با اعمال تخفیف به شرح مذکور تأیید می‌نماید. رأی صادره قطعی است.»

۱. «با توجه به نسخ ماده ۶۴۲ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵ و رأی وحدت‌رویه شماره ۶۳۳-۷۸/۰۲/۱۴ هیأت عمومی دیوان عالی کشور با تصویب تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده ۱۳۹۱ در مواردی که زوجه از حق حبس موضوع ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی نیز استفاده می‌نماید علی‌رغم عدم تمکین زوجه جرم ترک انفاق در صورت وجود شرایط قانونی اتفاق می‌افتد بنابراین درخواست اعاده دادرسی آقای ح. با استناد به عدم تمکین زوجه و عرف جامعه قابل انطباق با موارد اعاده دادرسی و شقوق ماده ۲۷۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری نمی‌باشد و رد می‌شود.»

۲. «دادسرای ناحیه ۵ تهران علیه آقای ق.ر. به اتهام ترک انفاق کیفرخواست صادر نموده است (ص ۳۰). هرچند دادستان براساس ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده تقاضای کیفر نموده است وکیل زوجه در جلسه محاکمه اظهار نموده که موکلش از حق حبس خود استفاده می‌کند. استفاده از این حق به‌موجب رأی

۲. دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۳۴۰۱۶۹۸ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۲ شعبه ۱۱۲۳ دادگاه عمومی جزایی تهران، مطلق تمکین زوجه را صرف نظر از اینکه در حق حبس باشد یا خیر، برای تحقق بزه ترک انفاق شرط دانسته است و به استناد اینکه زوجه در حق حبس بوده است، حکم به برائت زوج صادر نموده است. این رأی در دادگاه تجدیدنظر استان تهران تأیید شده است.^۱
۳. شعبه ۵۶ دادگاه تجدیدنظر استان تهران در دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۷۰۱۰۰۵۲۷ مورخ ۱۳۹۳/۰۵/۲۲، با توسل به رأی وحدت رویه شماره ۶۳۳ هیأت عمومی دیوان عالی کشور، رأی دادگاه بدوی را که به استناد تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده صادر شده است نقض، و حکم بر بی گناهی تجدیدنظر خواه (زوج) صادر نموده است.^۲

← وحدت رویه شماره ۶۳۳ هیأت عمومی دیوان عالی کشور، مسقط وصف کیفری ترک انفاق است و تبصره ماده ۵۳ قانون حمایت از خانواده معارض آن نیست. بنابراین، دادگاه به استناد بند الف ماده ۱۷۷ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری حکم بر برائت متهم از اتهام ترک انفاق صادر می نماید. رأی صادره ظرف ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ، قابل تجدیدنظر در دادگاه تجدیدنظر استان تهران است.»

۱. «در خصوص شکایت خانم م. علیه آقای م.ف. آزاد با معرفی وکیل، دایر بر ترک نفقه زوجه، موضوع کیفرخواست صادره به شماره ۲۵۶۵-۹۳ مورخ ۹۳/۰۳/۳۰ از دادسرای عمومی و انقلاب ناحیه ۱۴ تهران؛ نظر به شکایت شاکیه در جلسه رسیدگی مبنی بر عدم تمکین از متهم به علت حق حبس و عدم تمایل به تمکین تا تحقق شرایط خواسته شده از ایشان صرف نظر از اینکه اعمال حق حبس مانع استحقاق مشارالیه از نفقه نمی باشد، لیکن از حیث کیفری تمکین زوجه از زوج از شرایط تحقق بزه مذکور بوده که با وصف گفته شده به لحاظ عدم تمکین، عمل انتسابی به وی جرم نبوده، لهذا دادگاه مستنداً به بند الف ماده ۱۷۷ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری رأی به برائت نامبرده صادر و اعلام می نماید. رأی صادره، حضوری ظرف بیست روز پس از ابلاغ، قابل تجدیدنظر خواهی در محاکم تجدیدنظر استان تهران است.»

۲. «در این پرونده آقای م.پ. و خانم س.ی. به وکالت از آقای ر.پ. از دادنامه شماره ۰۰۱۲۴ مورخ ۹۳/۰۲/۱۵ شعبه ۱۰۴ دادگاه عمومی جزایی بهارستان که در مقام واخواهی از دادنامه غیابی شماره ۰۰۰۰۱ مورخ ۹۳/۰۱/۰۶ همان شعبه صادر شده و منتهی به دادنامه اصلاحی شماره ۰۰۲۰۰ مورخ ۹۳/۰۳/۰۷ گردیده تجدیدنظر خواهی کرده اند. به موجب دادنامه موصوف به لحاظ اتهام ترک انفاق موضوع شکایت خانم ل.ع. و عنایت به اینکه زوجه (تجدیدنظر خوانده) باکره بوده و مهریه وی عندالمطالبه و تمکین وی مشروط به پرداخت مهریه می باشد حکم به محکومیت تجدیدنظر خواه به تحمل نود و یک روز

← حبس صادر شده است. دادگاه با توجه به بررسی اوراق و مستندات پرونده دادنامه تجدیدنظرخواسته مخدوش و مقتضی نقض است زیرا گرچه مطابق ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی مادام که مهریه زوجة تسلیم نشده در صورت حال بودن مهر، زن می‌تواند از ایفای وظایفی که در مقابل شوهر دارد امتناع کند و این امتناع مسقط حق نفقه نخواهد بود لکن مقررات این ماده صرفاً به رابطه حقوقی زوجة و عدم سقوط حق مطالبه نفقه زن مربوط است و از نقطه نظر جزایی با لحاظ مدلول ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده که به موجب آن حکم به مجازات شوهر به علت امتناع از تأدیه نفقه زن به تمکین زن منوط شده است و با وصف امتناع زوجة از تمکین ولو به اعتذار استفاده از اختیار حاصله از مقررات ماده ۱۰۸۵ قانون مدنی حکم به مجازات شوهر نخواهد شد و رأی وحدت رویه ۶۳۳ مورخ ۷۸/۰۲/۱۴ هیأت عمومی دیوان عالی کشور نیز مؤید همین امر است درخواست تجدیدنظر با بند ب ماده ۲۴۰ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری انطباق دارد، لذا به استناد شق ۱ بند ب ماده ۲۵۷ قانون مرقوم ضمن نقض دادنامه تجدیدنظرخواسته با رعایت بند الف ماده ۱۷۷ قانون یادشده، حکم به برائت تجدیدنظرخواه از اتهام یادشده صادر و اعلام می‌شود. این رأی، قطعی است.»